

Vigh Péter

FÓRUM MINDEN IDŐBEN – *THE SALISBURY REVIEW*

Egy örökség felvállalása és folytatása mindig erőt ad, ugyanakkor kétségeket is támaszt. Van annyira gazdag és értékes az európai kultúra, hogy több száz, sőt több ezer év hagyománya áll a rendelkezésünkre, amiből válogathatunk. Akár azt is mondhatnánk: szolgálunk a századok. Soha nem szabad elfelejtenünk, hogy a viláért, amiben élünk, az értékekért, amik körülvesznek minket, az előttünk járók dolgoztak meg. A jólét nem az emberi jogokból ered – jegyzi meg vitriolosan a most ismertetendő folyóirat egyik cikkírója.

Felmerülnek ugyanakkor kérdések: mennyire igazodik a múlt öröksége hozzánk, a mai társadalomhoz és civilizációhoz? Képesek a mai gondjainkra is releváns választ adni a múlt emberei életükkel és cselekedeteikkel? Érvényes még a mai globális világban a nemzeti lépték? 1982-ben, a falklandi háború idején Nagy-Britanniában egy maroknyi gondolkodó csattanós választ adott ezekre kérdésekre: megalapították a *The Salisbury Review* című folyóiratot.¹ Ennek előzményeként 1976-ban jött létre a Salisbury Group, amely magának vallotta a viktoriánus miniszterelnök örökségét, és az akkori Thatcher-féle fősodorral szemben úgy vélték, hogy a konzervativizmus központi gondolatát egyáltalán nem csak a gazdaságpolitikában kell keresni, hiszen az az élet minden területét áthatja. Lord Salisbury egyik életrajzírója terjedelmes monográfiájában² nem rejti véka alá, sőt az örökséget tárgyalva hosszasan fel is idézi, hogy milyen ellentmondásos volt a „nagy márki” ötvenéves politikai pályafutása, amelyből tizenháromat a miniszterelnöki székben töltött. Egyesek szerint annyira pragmatikus dolognak tartotta a politikát, hogy a közéleti cselekvésben minden ideológiától és elméleti okoskodástól távol tartotta magát. Egyik kedvelt és sokat használt mondata volt: „Egy gramm tapasztalat felér egy tonna elmélettel.” Számára a politika már-már csak a *politics* volt és nem a *policy*, de ez távolról sem jelenti azt, hogy ne értékek mentén képzelte volna el a kormányzást.

Konszenzusos közhely, hogy a konzervatív gondolat túl összetett, ha tetszik: túl homályos ahhoz, hogy ideológiává váljon – eltekintve a kortárs amerikai neokonzervativizmus egyes vadhajtásaitól. Mivel nem uniformizált ideológia, ezért összetett és sokrétű, mint maga az élet. Ellentmondásosan, de értékek mentén képzelel az életet, az államot, a társadalmat, a jó kormányzást, a családot, az egyházakat – akárcsak a névadó tory miniszterelnök. Ennek megfelelően számos egymásnak ellentmondó cikk jelenik meg a magazinban, bizonyítva azt is, hogy ezek jól megférnek egymás mellett. Hogy a már említett példánál maradjunk, szinte mindegyik szám kitekint az Egyesült Államok felé, ám míg egyes cikkírók barátilag és pozitívan nyilatkoznak az amerikai konzervatív törekvé-

¹ Hálózati verziók: www.salisburyreview.co.uk; illetve az újabb honlap, ahol az archívum is található: www.salisburyreview.com.

² Andrew ROBERTS: *Salisbury. Victorian Titan*, Weidenfeld–Nicolson, London, 1999.

sekről, addig mások lesújtónak tartják az amerikai neokonzervativizmust, a már említett ideológia felé hajlása miatt. Egy közös pont azonban mindig akad: mind elégedetlenek az Obama-adminisztrációval, amit nem mulasztanak el csípős megjegyzések formájában megfogalmazni.

A lapnak tizennyolc évig (2000-ig) az a *Roger Scruton* volt a főszerkesztője (ma is szerkesztőségi tag), akit talán már nem kell bemutatni a magyar olvasóközönségnek, hiszen egyre több műve hozzáférhető magyarul. A lapnak a konzervatív párttal hivatalos kapcsolata soha nem volt, állami támogatást nem kapott. Azt már csak a recenzens teszi hozzá: ugyanakkor soha nem tagadták, hogy egy gondolkodási körhöz tartoznak, de egy fordított viszonyrendszerre törekednek: nem ők akarnak a párttól vagy az esetleges konzervatív kormányzattól függeni, hanem jóval inkább meghatározó szellemi forrásvidéket akarnak nyújtani a toryknak. Nem is lennének szívesen David Cameron helyében, akit vagy keményen kritizálnak a lap hasábjain (egész pártjával együtt), vagy enyhébb esetben csak komoly elvárásokat támasztanak irányába. Teljes biztossággal állítható, hogy a szervilizmus vagy a holdudvari sündörgés vádja nem érheti a szerkesztőséget.

A magazin fenntartója a Salisbury Group, de amennyire csak tehetik, igyekeznek előfizetőikből megélni, azonban különböző felajánlásokat is elfogadnak magánszemélyektől – fenntartva a független konzervatív gondolat jogát. Mert nem a kortárs konzervatív irányzathoz viszonyulnak – mint említettük, kritizálják a jelenlegi torykat –, hanem a gazdag angolszász konzervatív hagyományból merítenek, folyamatosan hitet téve amellett, hogy a múlt bizonyított értékeihez való visszatérés segíthet nehéz helyzetünkön. Mert a helyzet nehéz, komoly, de nem reménytelen. Akár még komor is lehetne, de híven a mai konzervatív gondolathoz, ami talán az irónia iskolája is, mindezt humorral oldják. Legyen szó akár a címlapok karikatúráiról vagy a cikkekben megjelenő fanyar és szikrázó intellektuális humorról.

Az *Articles* rovatban a legváltozatosabb témák jelennek meg, a teljesség igénye nélkül (a már említetteken kívül): az iraki és afganisztáni háborúk és az iszlám radikalizmus, az angol egészségügyi ellátórendszer problémái, Oroszország és az EU, Nagy Britannia és az EU, a hagyományos családmodell és az oktatás kulcsszerepe. Itt külön érdemes kiemelni a magunk megnyugtatása végett, hogy a baloldali politikai bunkósbotok az univerzálékhoz hasonlatosak, és nem csak Magyarországon éltek-élik virágkorukat. 1984-ben *Ray Honeyford*, a Bradford Middle School akkori igazgatója e lap hasábjain emelte fel a szavát a multikulturalizmus ellen a közoktatásban, mert véleménye szerint ez pont az integrációt akadályozza, és elgettősítja a bevándorlókat a társadalomban. Menetrendszerű pontossággal érkeztek a „rasszista”, „fasiszta” és egyéb jelzők a *Salisbury Review* címére, azonban a baloldali véleményformálók idővel inkább az agyonhallgatás taktikáját választották. A főszerkesztő, *Merrie Cave* szerint ez az egyik oka annak, hogy folyóiratuk nem olyan ismert, mint amennyire lehetne, vagy amennyire igény lenne rá. Hosszasan sorolhatnánk még a témákat a klasszikus német filozófia értékelésétől az egykori brit–oroszk kettősügynök sajtófigyeléséig – a témák igen sokrétűek és izgalmasak. A cikkek jóval inkább hasonlítanak esszékre, még ha tudományos jellegűek is, nincsenek ellátva apparátussal – ezt a hiányt az *Arts & Books* és az *In short* fejezetek pótolják. Sokkal fon-

tosabb, hogy valami személyes kapcsolat legyen cikkíró és témája között, amit tapasztalat is alátámaszt (például az egyik publicista kálváriája az NHS rendszerében). Természetesen a lap célcsoportja elsősorban a brit olvasóközönség, de a magyar olvasó is érdeklődéssel lapozhat bele bármelyik cikkbe.

Columns cím alatt találjuk az állandó rovatokat, ahol különböző művekkel (*Conservative Classic*) és emberekkel (*Reputations*) foglalkoznak, emellett itt kapnak helyet Roy Kerridge széljegyzetei és elmélkedései, valamint az egyházakhoz és a kereszténységhez kapcsolódó gondolatok is, melyeket Peter Mullen anglikán lelkész jegyez (*Eternal Life*). Az olvasói levelek (*Letters*) és a rájuk adott válaszok eddig mindig a korábbi számban megjelent cikkekkel foglalkoztak, de a közeljövőben várható, hogy az egész rovat átkerül internetes felületre, ahol sokkal aktívabb vitafórumot alakítanának ki. Tegyük hozzá, kész csoda, hogy egy évente négyszer megjelenő periodika eddig képes volt fenntartani ezt a rovatot – ez is jelzi, hogy olvasótáboruk egy része elkötelezett és igényli a párbeszédet.

A már említett *Arts & Books* és *In short* rovatok teszik ki a lap tekintélyes részét, majd negyven százalékát, kijelölve az elmélyülés további lehetséges útjait az olvasónak. Bár valóban mindig szerepel egy film-, egy zene- és egy művészeti kritika, a rovat középpontjában a Gutenberg-galaxis alkotásairól írt recenziók és ismertetések állnak. Ezek egy része olyan könyvekről készült, amiről vagy szó esik a cikkekben, vagy témájukban kapcsolódnak ahhoz. Ebből is látszik, hogy a konzervatív lózungok szájaragása helyett inkább együttgondolkodásra és továbbgondolásra hív fel minket a folyóirat.

Ismertetésünket azzal zárjuk, hogy röviden visszakanyarodunk egy, már felemlített gondolathoz. Bármennyire is sokrétű, bonyolult és olykor önellentmondó a konzervatív beállítódás, nem tehetünk le az elvek és értékek megfogalmazásáról, mert ha így cselekszünk, akkor bármilyen eszmei vitában alul fogunk maradni. Nem véletlenül idézték a folyóirat első számában Sir Kenneth Pickthorn 1943-as beszédét.³ Cambridge alsóházi képviselője itt felhívta a figyelmet arra, hogy bár a konzervatívok tudják, hogy az emberi értékeket nem lehet matematikailag rendezni és osztályozni, de ha nem törekszenek a lehetőségekhez képesti, minél tisztább és érthetőbb megfogalmazásra, akkor minden térfélen vereségre számíthatnak. Ennek a törekvésnek az egyik megnyilvánulása – most már több mint negyedszázada – a *Salisbury Review*. Az a fórum, ahol minden időben, bármilyen kormányzat alatt megfogalmazódhatnak azok a hagyományba ágyazott és kipróbált értékek, amelyeket egy magát konzervatívnak valló ember sajátjának tarthat. Továbbá azok a kérdések, amelyeket sokszor félünk feltenni, holott valójában ezek érdekelnek bennünket. És nem az előre megrágott, majd a szánkba adott gumicsontok, hiszen számunkra ezek nem a lényegről szólnak.

³ Sir Kenneth Pickthorn *Principles and Prejudices* c. beszédének részlete eredeti nyelven: www.salisburyreview.co.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=26.